Any III. Barcelona 20 de Maig de 1873. Núm. 9.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 1, 10 Y 20 DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . 9 Rals.		Los subscriptors, per ratlla. ½ Ral.
Al estranger, tres mesos. 13 »		Los no subscriptors, per id. 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »	Carrer de Jerusalem, n.º 32, primer pis.	Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol. . . . . 1 »		

SUMARI.

Estudis históríchs; per *Pere Nanot Renart*.—Lo presoner (poesía); per *Matheu Obrador Bennassar*.—De la paraula «Llur»; per *Ignasi Farré y Carrió*.—La Jove Catalunya (poesía); per *Joseph Pella y Forgas*.—Lo Convent de Jesús; per *Francisco Maspons*.—Lo Jayo (poesía) per *Joan Mariner*.—Fullas de llor; per *Modest Vidal*.—Á la Primavera (poesía); per *Francisco Comerma*.—Estudis geografichs sobre 'l comtat de Besalú durant la etat mitjana; per *Pere Alsius*.—Cap al vespre (poesía); per *Martí Genís*.—Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona; per *Fidel Fita*.—Novas.

ESTUDIS HISTORICHS.

PAU CLARÍS.

I.

En un dels darrers dies del mes de Març del any 1640 les portes del palau que don Dalmau de Queralt, comte de Santa Coloma tenia en la plaça de Fra-Menors de la ciutat de Barcelona s' obriren de bat á bat pera donar entrada al Correu Reyal, arribat feya poch de Madrit, portant plechs secrets que 'l comte-duch d' Olivares, ministre universal del rey Felip IV de Castella trametia al dit comte de Santa Coloma, virrey allavors, per sa malaventura y la de la terra, del principat de Catalunya y com á tal Llochtinent general de la Majestat Católica.

Ab veritable neguit esperava 'l Santa Coloma lo dit Correu; ab certa alegria temerosa, com de qui vol y dol, rebé de mans de sos patjes les lletres ab les torres y lleons sagellades y ab febrosa impaciencia comença la lectura de les matexes; tot lo qual no es d' estranyar si 's posa esment en la compromesa y dificultosa posissió que el pobre Comte en Catalunya tenia.

Tothom sap que l' Espanya d' allavors no estava, com la d' ara, subjecte al despotisme centralisador de la burocracia puig cada un dels estats que componen la gran familia ibérica tenia ses lleys, sos usos, sa constitució propia. No es axó dir que Castella no dexés sentir, ja de temps, sobre 'ls altres reynes certa influencia; empero de dret y de fet la diadema del rey d' Espanya no era la d' un sol imperi; restava formada per la reunió de moltes corones. Mes allavors com ara s' esdevenia sovint que l' interés del gobern de Madrit no concordava ab lo dels demes pobles espanyols; y si 'ls catalans del segle XIX en consemblant ocasió no podem ó no sabem fer altre cosa que jemegar de nostre malhauransa ó cercar lo remey fantasiant veritables utopies politiques, los catalans del segle XVII sabian trobar en llur cor prou fe y entussiasme pera no doblegar lo genoll y 'l front devant les tiraniques lleys d' un gobern despótich.

Probes certes d' axó ne doná Catalunya en l' época objecte del present estudi histórích. Una guerra injusta (car no fou inspirada per altre sentiment que per lo de l' ambició) se mogué entre Espanya y França y d' ella ne fou Catalunya la víctima capdal. De tot se 'n hagueren consolat los catalans si 'l gobern de Castella al permetrer que les hosts castellanes passessin per Catalunya com passa la llagosta sobre 'ls camps sembrats, haguès respectat lo que 'l poble catalá tenia enmes que la vida; los furs de la terra. Mes lo gobern de Madrit los trencá imprudentment y d' aquí nasqué la resistencia de les autoritats catalanes en obehir les ordres de la Cort; ella començava á presentarse ferma en lo mes de Març del any 1640.

Lo virrey de Catalunya habia fet tot lo humanament possible pera conciliar los manaments de la Cort ab lo que l' hi demanavan lo Dret, la Justicia y les lleys de la terra ensemps; ab rahó ha dit un modern historiayre, que pochs funcionaris públichs se han trobats en pus trista situació que la del desditxat comte de Santa Coloma, catalá de sang y de cor, mes esperonat y mogut per l' ambició á servir com humil criat al ministre de Felip IV. Y si es cert que l' ambició bons resultats pot donar quan los qu' en llur cor arrelar la deixan tenen l' enerjía necessaria pera tot sacrificarho á aytald ominador afecte; ella es terrible quan arriba á ensenyorejarse d' un carácter débil com ho fou lo de don Dalmau de Queralt qu' en mitx dels perills que 'l cercavan no sabia fer altre cosa que trametrer lletres á Madrit donant esplicacions y demanant ordres, les quals, un cop rebudes, no l' hi era possible portar á compliment. Una d' estes lletres

habia escrita feya poch temps al Comte-Duch diguentlhi que los qui principalment s' oposavan á obehir lo manat per la Cort eran los tres diputats Tamarit, Quintana y Claris. De aytal lletra era resposta lo que 'l Correu l' hi aportá en los darrers dies del mes de Març. Pensian, donchs, nostres lectors ab quin dalé hagué de llegirla 'l Comte tant mes en quan un cop hagué romput lo sobrescrit poguè veurer que la carta no era firmada pe 'l ministre; al peu d' ella se llegia *Yo el Rey* y estava escrita ab aquell carácter de lletra clara y elegant propia del *Ingenio de la Corte* (1) y que la ciencia paleográfica 'ns ha conservat.

En ella manava Felip IV á son virrey que posas en presons al diputat Tamarit si aixis ho creya necessari pera 'l repos públich y que en quant al diputat Claris per tal com estava revestit de la dignitat de Canonge (ho era de l' Esglesia d' Urgell) aconsellavalhi que: *mande al Juez del Breve tome informaciones del dicho diputado eclesiástico á título de que fomenta y defiende no se deben hacer contribuciones á los alojamientos; y en probándosele cosa de calidad le prenda asistiendo el en persona, pidiendo para todo asistencia á la Ciudad.*

Confós hagué de restar lo Santa Coloma al llegir esta carta digna en un tot del net de Felip II; entenent totduna que si era cosa fácil posar pres al diputat Tamarit no ho era igualment posarhi 'l ídol del poble 'l benvolgut y respectat de propis y estranys, al virtuos y coratjós diputat Claris. Negre sens dupte se l' hi degué presentar llavors l' horisó polítich al virey; no 's debia pensar empero que passats pochs mesos son cos ensagnat, estés demunt los roqués de San Bertran, demanaria venjança al cel servint de exemple y de llissó als fills d' aquell sèglе y á l'esdevenidor.

II

Les revolucions polítiques solen fer depressa llur via y malhaurat del home qui contra d' elles vulguia lluytar; tant se valdria tractar de contenir á mitjant camí de l' espay lo brunzidor llampech. Sense sortir de nostra Espanya ni de la contemporánea historia podriam trobar exemples que fessian bones nostres paraules; empero ¿quin exemple millor per aquest cas que 'l que la fí del comte de Santa Coloma 'ns ofereix?

Sia per causa d' altres ordres que de Madrit hagués rebudes, sia perque cregués que era arribada ja l' hora de pendrer la resolució de posarse del costat de la Cort en la sorda batalla que entre aquesta y lo poble catalá començava, lo Virey, sens esguardar lo que esdevenirse podia, seguí puntualment los manaments que disfressats en concells l' hi trameté 'l Comte-Duch; posá presos als diputats Quintana y Tamarit; ab noves contribucions y allotjaments encengué l' ira del poble. Arriba 'l dia 7 de juny, festa aquell any del Corpus Christi. En aytal diada los barcelonins de jays pacífichs tornats en feres rabioses feriren, mataren, trossejaren á tots quans castellan hi hagué en la Ciutat y 'l mateix comte de Santa Coloma caygué als cops venjadors de la *justicia popular* La guerra esclatá allavors entre Castella y Catalunya; guerra d' estermini, guerra sense cuartell com solen serho totes les civils; que al cap y al últim germans eran en lo sigle XVII, com ho som ara, com ho serem sempre si á Dèu plau, tots los fills de la gran familia Ibérica.

Hi ha en les constitucions dels pobles qui gosen de vera llibertat forsa y poder á bastament pera malmetrer tots los flajells que 'ls atupan. Per ço los diputats de Catalunya al posar esment en los perills de que la terra amenaçada restá després que 's feu pública la mala voluntat y ensemps los desitjos de venjança de la Cort de Madrit, cercaren llur remey en los matexos furs que 'ls ministres reyals menyspreavan convocant pe 'l mes de Setembre del mateix any 1640 Corts generals que hagueren lloch en lo palau de la Diputació de Barcelona y en la gran sala de Sant Jordi, la qual oferí llavors un espectacle digne d' inspirar lo pinzell d' un Paul Delaroche ó d' un Delacroix.

En ella s' aplegaren tots los homes il-lustres ab que allavors s' envania Catalunya. Los tres estaments hi foren presidits respectivament segons us y lley, per l' arquebisbe de Tarragona, pe 'l duch de Cardona y pe 'ls honorables Pere Joan Fontanella, Francisco Soler donzell, Pere Joan Rossell, Joan Francisco Ferrer mercader y Pau Salinas pellayre, concellers aquell any de la ciutat de Barcelona.

Los trajos de seda y or dels cavallers, les amples y rossegantes robes dels prelats y les rumboses vestes de panyo dels ciutadans qui omplenaven la sala, feyen entendrer al primer cop d' ull que tots los vers catalans habian obeit lo manament dels diputats y que aquelles corts eran la representació de la Pátria. Vritat es que 'l seti del Llochtinent del Rey restava vuyt; mes los tres diputats Tamarit, Quintana y Claris, asseguts al costat del trono, representavan la vera autoritat ja que eran l' imatje del Dret y de la Justicia que la Majestat reyal desconexia.

Llarchs foren los enrahonaments que entre ells tingueren los representants de Catalunya; molts y molt profundos los arguments que á favor d' un rompiment complert ab Castella alegaren alguns. Totduna empèro 's pogué entendrer que sobre aquell cas casi tots tenian lo mateix pensament, si be 'ls prudents creyan que era follia voler combatrer contra tot lo poder del Rey Católich. Les injusticies, los torts del gobern de Castella tots los reconexian y allí hagueren de recordar mes d' una volta 'ls martiris que feya pus de dos anys Catalunya sufria; per ço si 'ls pacífichs callavan, los enardits arribaren fins á mal parlar del mateix Rey. Mes era aytal la prudencia de nostres avis que ab tot y haber pesat totes les rahons en pro y en contra restavan encare duptant del partit que pendrer devian.

En tota discussió d' interés sol esdevenirse un moment en que l' atenció dels qui escoltan es mes

(1) Sabut es que aquest era 'l nom que prenia Felip IV pera firmar ses composicions dramátiques.

forta y les paraules dels oradors mes intencionades.

Afatigats romanian ja los estaments quan corregué la nova que tost parlaría lo molt il-lustre D. Joan bisbe d' Urgell y canciller de Catalunya. Era aquest prelat molt destre y entés en la práctica dels negocis com qui habia durant molt temps tingut lo cárrech d' Auditor del Tribunal de la Rota y per ses relacions y per s' influencia en la Cort dispost y autorisat per pendrer part en aquells rahonaments. Com qui sentia certa afició pe 'l gobern de Madrit habia anat á les corts á la força y sols pe 'l ben parexer. Per totes estes rahons tothom l' escolta ab interés; mes les paraules del bon prelat foren en tal faysó que á tots descontentaren.

Espahordit devant la consideració dels mals que sobre Catalunya caurían si les corts se resolvian per la guerra, cuydá de defensár lo partit de la pau aconsellant una promte avinença ab lo Rey. Abundós en elocuencia fou son parlament y ben triades ses rahons; mostrá lo gran poder de Castella y la mesquinesa de Catalunya, digué com les demes *provincies* d' Espanya portavan ab paciencia lo jou castellá y després de fer entendrer molt destrament que la Cort perdonaría de bon grat á Catalunya, finí protestant de son amor á la pau y al oir les despreciativoles esclamacions ab que ses paraules eren rebudes dexás caurer demunt son sitial ab los ulls plorosos.

Fins los demes membres del braç, eclesiástich acolliren ab freda reserva les propostes del bisbe d' Urgell; la sessió continuá donchs ab mes animació que may; Parlaren entre altres á favor de la guerra los diputats Tamarit y Quintana quan lo diputat esclesiástich qué res habia dit fins allavors contenint ab prou feyna lo foch patri que en son pit niava feu senyal de voler endreçar á ls' estaments la paraula. Lo nom de Pau Clarís corregué de boca en boca y després de pochs minuts lo silenci mes gran reyná en l' ampla sala. Tothom 's disposá á escoltar los mots d' aquell á qui 'l poble en son entussiasme saludava ab los noms de Elias, de Jacob y de Moisés catalá (1).

(Seguirá.)

PERE NANOT-RENART.

LO PRESONER.

(Cansó popular d' Alemanya.)

Si jo tornava falcó selvatje,
Vola que vola que volarás,
Devant ca-l' comte me posaría
Com prou hauria trescat l' espay.

Ab forts cops d' ala ferint la porta
De la nineta que jo estim tant,
Ella tot d'¡una que 'm sentiria
Ja llevaria lo forrellat.

—¡Ay, estimada, que ve ta mare!
¿Sents, vida mia, renou de claus?
Anem, nineta, vina ab mí, vina,
D' aqueixes pletes allá d' assá.—

Mon bech selvatje l' agafaría
P' els seus hermosos cabells daurats;
Me l' enduria dalt les montanyes,
¡Quin niu feriem mes bó allí dalt!

No gosaría matarme l' comte
Si me la enduya volant, volant,
Perque, en revenje, la seua filla
Cauría morta del gran esclat.

Mes, ¡ay! les ales tinch ben fermades;
Per mes que siga sonor mon cant,
No l' sent la nina tota soleta
Plora que plora que plorarás.

MATHEU OBRADOR Y BENNASSAR.

(1) Arxiu Municipal: *Dietaris.*—Melo: *Historia de los movimientos, separacion y guerra de Cataluña.—Piedra de toque de las intenciones del enemigo y luz de la verdad.* Barcelona, 1640.—Poesia premiada en lo certámen dedicat á Pau Clarís, (copiada par D. Victor Balaguer, en sa historia de Catalunya tomo IV.)

DE LA PARAULA LLUR.

Sa naturalesa, carácter y ús.

II.

Després de haver escrit nostre article sobre l' *llur* y avans de haverlo publicat varem adquirir un bon diccionari catalá-llatí publicat á Barcelona en lo any 1696 per en Joan Lacavallería. Haventhi llegit algunas observacions sobre l' *llur*, me vas creurer en la obligació de donarne compte als lectors de LA RENAXENSA, per fer al matex temps algunas observacions que vindrán á aclarir lo que sobre aquesta paraula en nostre anterior article diguérem.

Véjas avans lo que exposa lo senyor Lacavallería.

Llur.—Ille, illa, illud, gen. illius; ipse, ipsa, ipsum, gen. ipsius; is, ea, id, gen, ejus; suus, sua, suum, gen. sui, suæ, sui.

Advertencias tocant la partícula *llur*.

1. Si la partícula *llur* se referex al nominatiu del verb que la precehex deu aquella exprimirse en llatí per *suus, sua, suum,* del número plural, si lo substantiu ab que vá acompanyat es al plural; pero si lo substantiu es del número singular, *suus, sua, suum,* se posará també al singular: per exemple: *Los homens son obligats de honrar á llur Creador. Homines Creatorem suum reverèri debent. Los pares aman á llurs fills. Liberos suos amant parentes.*

2. Si *llur* no se refereix al nominatiu del verb que preceheix inmediatament se exprimeix per lo genitiu plural de *ille, ipse, is,* per exemple *Jo amo als minyons per amor do llur innocencia. Pueros diligo propter innocentiam illorum.*

3. Si *llur* deu ser posat al datiu ó al acusatiu servireuvos de *sibi* ó de *se*, si se refereix al nominatiu

del verb precedent, y si no va acompanyat de un nom substantiu, per exemple: *Ells se queixan de llur agravi. Queruntur sibi injuriam inferri; querentur se injuriosè tractari.*

4. Empero si *llur* no se refereix al nominatiu precedent, servireuvos dels pronoms *ille, is, ipse,* per exemple: *Jo penso ques deu llur satisfacció. Illis satisfaciendum esse existimo. Ell mana la privació de llur vida. Jubet illos vita spoliari.*

Fins aquí lo senyor Lacavalleria. Nosaltres esposarem algunas consideracions que al mateix temps servirán per mes aclarir y determinar l' ús que habem de fer del *llur*.

Sens apartarnos del método analítich eczaminem lo que 'ns manifesta en son diccionari catalá-llatí, lo senyor Lacavalleria. Diu ell: traduhirem lo *llur* per *suus* cuant s' referesca al subjecte, posant *suus* en singular ó plural segons sia lo valor del *llur*. En aquet cas y atenent al eczemple que posa veyem que la possesivitat la ecspressa en llatí per aquella paraula que la indica en general, per aquella paraula que nosaltres á no valernos del llur usariam. En lo número 2 diu que no referintse l' llur al nominatiu ó al subjecte 's pot traduhir per lo genitiu plural de *ille, ipse, is,* traducció que 's compren molt bé, si s' aten al significat d' aquestas tres paraulas. En lo número 3 diu que 's traduhirá lo llur per *sibi* ó *se,* cuant se referesca al subjecte y no vinga acompanyat d' un substantiu. En aquet cas lo *llur* te un carácter reciprocatiu y per lo tant tindrá sa corresponent traducció ab lo recíproco *sui*. En lo número 4, diu que traduhirém lo llur per *ille, ipse, is,* sempre que no se referesca al subjecte lo cual vol dir que segons sia lo seu valor, gramaticalment parlant, 's podrá traduhir per dits tres pronoms y al cas que li corresponga.

D' aquí ne deduhim lo que ya varem dir en nostre article, lo doble carácter del *llur* y com que al ecspressar la personalitat y la possessivitat, axis pot recaurer ab cosa qu' estiga ab un matex com no d' aqui que aixis puga traduhirse per *ille* (sempre que 's prengue lo *ille* bax lo carácter pronominal), com per *ipse, is* y *suus*.

Quina paraula llatina traduhex á nostre entendre lo *llur* catalá es lo *ejus,* (gen. de *is, ea, id*), y l' traduex tan bé que cuants eczemples habém analisat tots ns' han confirmat sempre en la sospita que ja fá temps teniam. Y aqui van dos eczemples ecstrets de las notables cartas d'en Ciceró. Diu aquest: *dolui calamitate ejus et injustissima temporis Syllani; m' dolgué la calamitat* DE ELL *y las injusticias del temps de Sila,* es á dir; *'m dolgué la sua calamitat,* ó be *llur calamitat. Sed quia nova judicium ejus inhominibus;* axó es; *mes perque conech lo judici* DE ELL *sobre 'ls homens; mes perque conech lo seu judicí,* ó *llur judici sobre 'ls homens.*

Per lo que dexam manifestat la paraula *llur* axís pot expressar lo singular com lo plural, diferenciantse ab aixó del *leur* francès que unicament s' usa cuant se fá referencia á plural. Axís trovém en catalá que's diu; *que per son net no habian de deixar de respondrer á llur proposició,* ó sia *á la sua proposició* ó *de ell Aplicant las lleys conforme á llur naturalesa,* es á dir: *á naturalesa sua de ellas.* Per manera que nostre llur no es lo *illorum* dels llatins com alguns pretenen, sino lo *ejus* perqué axís podem expressari lo singular, com lo plural, á mes de que lo *illorum* té mes lo carácter de pronom demostratiu que possessiu.

Nosaltres ab lo llur som al matex temps mes lógichs. Equivalent com equival tot possessíu al genitiu del personal, podent ser las personas axís una com móltas; la paraula que 'ns ho indiqui ha de oferir també aquest carácter, com realment 'ns ho oferex.

Fetas las anteriors esplicacions y tenint en compte las que férem en nostre primer article podém resumir lo dit sobre l' llur esposant:

Lo *llur* es un *pronom-adjectiu* tota vegada que expressa la *personalitat* y la *possessivitat*; representa com tot possesiu lo cas genitiu del pronom personal, y tancant la matexa idea axís podem dir: *seu* com *llur* com *de ell*.

Ho aclarirém. La possessió es una idea de relació; al eczistir hi há qui possehex y lo possehit, y com que aixó 'ns indica tant lo *possessiu*, com lo *llur*, com la *preposició* y lo *personal*, d' aqui que pugan usar d' un y d' altre, si be com 's pot observar l' un oferex un carácter mes sintétich que l' altre. Si nosaltres preguntem *¿de qui es aquet caball?* contestarem per eczemple *d' en Pau*, y si 'ns dihuen *¿es seu aquet caball?* contestarem: *si, es d' ell, es de llur, es realment seu*. De modo que ecspressem la matexa idea pero ab diferents termes.

Després de lo que dexem dit 's pot coneixer que la paraula que tant dona qu' entendre als que se dedican al cultiu de nostre llengua materna, analisada y estudiada com cal no ofereix las dificultats que á primera vista, notantse ademés que es fácil la intelligencia de la sua naturalesa, carácter y ús.

IGNASI FARRÉ Y CARRIÓ.

2 Maig 1873.

LA JOVE CATALUNYA.

Florirán los quatre pals.

Donaume pèls meus llabis la dolsa poesia,
voldria alas al cor, com un aucell
que puja fins als núvols, confosa l' armonia
la llum per tot me volta...
vull cantar de ma patria l' somni bell.

Al lluny de las montanyas, clarors de la vesprada
los celatjes ja perden son color,
sortint las tristas hombras la nit es arribada
y per terra gemegan
fullas secas, al vent, de la tardor.

Ja en la deserta timba remuntantse la lluna
solitari un castell ix á guaytar,
á mitx cami s' detura, al cim d' aquella runa,
y sola condolintse
se torna entre sos núvols á acotxar.

Mormola dalt las torras un vent de cementeri,
la pau dels morts la guerra ne confon,
l' orgull y la grandesa, los crims y lo misteri;
de Catalunya vella
allá jau oblidat un altre mon.

Castell de nostra rassa vingué una nit terrible,
veu del infern potenta retrunyí
y 'ls peus en las cadenas caygué l' poble invencible,
lo foch de sas banderas
illuminá la sombra del butxí.

Caygué l' obra dels segles per terra enderrocantse,
en cendras duya l' vent la llibertat,
y dalt de las ruinas un ángel enlayrantse
entre l' fum del incendi
volaba fora la comtal ciutat.

Y com un núvol blanch, allá entre cel y terra,
als raigs mes matiners del sol d' Orient,
al cim del Montserrat, en la mes altaserra,
l' ánima catalana
tornaba já á sonriure independent.

Imatje voladora, pèls fons de las montanyas,
dels boscos dins entre 'ls perduts remors,
sortint embolicada del fum de las cabanyas
en l' oració del vespre,
enlayre se perdia ab las clarors.

Y sobre 'ls camps estesa sa blanquinosa vesta,
com una estrella ab cua, arrossegant
volaba sobre 'ls pobles en los aplechs y festa,
l' esbart de barretinas]
al pich de las cerdanas voltejant.

Y dins la llar s' asseya, dels vells lo front besaba,
que á l' escalfor dels benehits tions
vivia encar la patria, son foch no s' hi apagaba,
como altres vestals verges
be prou que l' han vetllat generacions.

Mes l' hora era arribada; já l' águila de França
al pas de sos exércits retrunyint,
senti la vella Europa lo nou segle aixecantse,
com alba misteriosa
lo foch de las batallas resplandint.

Y vent que del desert regira las arenas,
murmulls del temporal, negra maror,
la rassa s' agitaba sentint corre en sas venas
encesa y pura l'ánima,
la sanch bullint del temps del avior.

Y de las bategadas sentint lo seu redoble
qu'empeny la febre dintre l' pit corrent,
era la nova vida, lo cor de tot un poble
glatint independencia,
lo toch precipitat del sometent...

Las grans legions fugiren, com esventadas fullas
que du la tramontana pels comals,
damunt enginys de guerra cadávers y despullas,
del Bruch y de Girona
ressonaren las horas inmortals.

A l' hora renaixia de Catalunya vella
l' esperit prepotent, lo gran recort;
ab lo trabuch y manta, barretina vermella,
corrent per dalt las timbas,
los almugávers braus no habian mort...

Avuy en pau los aucellets cantaban
la claror matinal al relluhir,
en mitj d' encens de boyras en l' horisó s' alsaban
del Montserrat las crestas
y s' sentia la veu del monastir.

Y mentres dalt dels singles las rocas aclaria
lo sol novell ab son esguart primer,
amunt pujant la costa en llarga romeria,
com en la payral casa,
entraba dins del temple l' poble enter.

Desde allí dalt estesas las concas y las planas
com un mar barrejat veyan sos ulls
los rius que blanquejaban, las vilas catalanas
al lluny tot despertantse,
entre l' fum de l' industria y ls' murmulls.

Com lo gemech del segle que corra y desespera,
se veya lo vapor passar xisclant,
y foll, esperitat, llansant glops de fumera,
visió misteriosa,
nostres camps y montanyas travessant.

Y dochs... ¿hont es fugida de nostres encontradas
la calma patriarcal de temps mes vells,
hont es la nostra terra, sas vilas ben muradas,
los ports y sas galeras,
y al cim dels monts los enardits castells?

Oh... si, d' aquestos pobles, d' esta plana grandiosa,
los hereus de la sanch encara som;
que tot aixó 'ns es patria, la Catalunya hermosa
que 'ls heroes lluytantne
en lo darrer sospir deyan son nom.

Ja may moren los pobles; sobre despulls y cendras
dels segles ja cayguts lo blat sembram,
la terra no es pas borda y ab las espigas tendras
quan la tardor arriba,
las nissagas d' avuy nos hi avidám.

¿Que hi fá si demunt passa lo vent de la centuria?
No apagará en la llar lo sant caliu,
malgrat al despotisme, la fé de la velluria
la patria en las montanyas,
com esparver salvatje fará l' niu.

Si, guarda per exemple las planas de ta historia
y ta llengua al ressó dels Jochs Florals,
y tot traballant, canta la llibertat la gloria
y en nova primavera
veurás com florirán los quatre pals.

Que l' hora es arribada que cayga y s' enderroqui
en mitj de confusió la gran Babel...!
y visquen ab sa historia, llur dret que 'ls hi pertoqui,
amichs, lliures, los pobles
com la munió d' estrellas dalt del cel.

Mars de 1872.

J. PELLA Y FORGAS.

No hem pas sentit *l'esperit novell* de nostra terra en lo moviment comercial ni en lo brugit de l' industria, fets cosmopolitas que mes aviat explican lo esperit de certas

ciutats modernas; Catalunya avuy devant de las demes nacionalitats espanyolas, com tots los pobles petits ab sa religió, lleys y costums própias y mes que mes ab son llenguatje vé conservant, sino política, moralment la seva autonomía; desde la guerra del any vuyt es mes senyalat est moviment de vida propia: consemblant esperit d'emancipació s' observa en part á Galicia, provincias Vascas, Irlanda, Escocia, part de Italia y dins de l' Austria; en una paraula *l' esperit novell es l' esperit autonómich.*

LO CONVENT DE JESÚS.

II.

Com es natural, acabada la guerra los habitants dels Aforas de la Ciutat y fins los de la mateixa procuraren per tots los medis que 's tornés á reedificar lo convent. Lo Pare Fr. Esteve Ravella, successor del antedit Pare Guardiá Serratosa, procurá per tots los medis que la reedificació 's portés á cap, mes no pogué lograr altra cosa sino que se li donés permís pera edificarhi una petita habitació per dos frares religiosos y altre frare llech, lo qual aceptaren ab gust donchs al menos guardava de tota profanació é irreverencia aquell sagrat lloch. Ab la intervenció dels Ingeniers del rey, pera que no pogués perjudicar á la Ciutat, se comensá la nova habitació y capelleta junt al tros de paret qu' hem dit havia quedat en peu de la capella de San Lluis rey de Fransa y previa la benedicció solemne feta per lo Pare Fr. Pere Polo, visitador de la Ordre en eix Principat s' hi celebrá la primera missa lo dia 22 d' Agost de 1721 y lo dia 25 del propi mes, diada de San Lluís, á expensas del Cónsul Francés s' hi feu la festa del San Rey ab assistencia del Príncep Pío, Capitá general de Catalunya, y d' altres autoritats.

Mentres tant los altres frares se 'n havian anat á viure á lo convent de San Francesch de la mateixa Ordre dins de la present Ciutat, fent comunitat apart, mes essent lo lloch estret pera duas comunitats y mes per haberhi establert un quartel de soldats, Felip V los va permetre qu' anessin á viure á casa Dulach, distant tres quarts de Barcelona, secuestrat per ell per haver estat son amo partidari de la causa d' Austria, á la que hi anaren lo 16 de Febrer de 1722. Haventse no obstant poch després los hereus de dita casa acullit á indult per lo que los hi fou tornada la casa, lo rey va permetre á los dits frares qu' engrandissin un poch mes la reduhida habitació qu' havian construit damunt lo terreno del antich convent y que hi anessin á viure.

Y altre volta torná á existir lo convent de Jesús, distingintse los religiosos que lo habitavan per son bon zel, religiositat y aplicació al púlpit, al confessionari y á la ensenyansa de la doctrina cristiana. Mes s' esperava á nostre país una guerra d' invasió tant ó mes desastrosa que la que 'ns cambiá la dinastía y al comensar lo segle actual altre volta degué veures destruit lo convent de fra menors.

Ja, aixi que vingué la invasió francesa y las tropas de Napoleon posaren siti á la Ciutat, los Pares Carmelitas descalsos de Gracia ó dels Josepets y D. Jaume Sagarra, preveyent que los frares de Jesús podrian sufrir per aquell, los hi oferiren llur convent y casa de camp respective, mes lo primer no era prou gran per duas comunitats y aquesta no tenia capella: per altre part los frares no creyan que se 'ls arribés á treure del convent, aixi es que no se 'n mogueren.

Mes per decret de 30 d' Agost de 1813, fou manat destruir lo dit convent junt ab tot lo renomat barri de Jesús. Lo quint regiment d' infanteria y 'l de Nassau, foren las encarregats d' executarho y 'l día primer de Septembre següent comensaren á ferho, ab molta broma y alegria segons se diu, tocant primer la sort á totas las casas, qu' eran bastant numerosas, de tot lo voltant del convent y acabant per aquest lo dia 10 del mateix Septembre, essent Pare Guardiá, Fr. Narcís Salana.

Tot lo dia 10 los frares lo passaren al camp ras, recullint totas las imatges y demés efectes que 'ls francesos deixaren endurlos, distingintse especialment lo Pare F. Francisco Noguera, qui després publicá un diari de tot lo succehit y 'ls seglars Anton Mariner, Ramon Pasqual y Jordi Cuxart, vehins del convent y Joseph y Felix Alcoy que ho eran de Santa Coloma de Gramanet. A la nit del 10 al 11 dormiren tots los frares en un tros d' establa qu' encara 's conservava dreta y al següent dia se 'n anaren á habitar á la casa coneguda avuy encara per casa Trilla, á mitg carrer Major de la vila de Gracia propia de don Anton Trilla, casa grandíssima ab un hermós jardí y capella; del convent ni quasi quedá rastre.

Allí permanesqué la Comunitat de Jesús fins á principis del any 1817 en que 's construhí un nou edifici, á ma dreta de la avuy populosa dita Vila de Gracia, ahont hi ha la iglesia de Jesús, en lo lloch dit lo «Estret de na Ballestera». Lo dia 18 de Janer de dit any, lo Pare Fr. Magí Bonet, segons lo prescrit en lo Pontifical Romá, va posar una creu gran de fusta en lo lloch ahont devia haverhi l' Altar major de la nova iglesia y 'l dia següent 19, qu' era Diumenge y lo San Nom de Jesús, s' hi posá la primera pedra junt ab altres cinch de mes petitas, que s' uniren á n' aquella, las cuals foren posadas, una per lo Iltrim. D. Francisco de la Dueña y Cisneros, bisbe de Segorbe, la altra per lo Iltrim. D. Manuel Taberner, bisbe de Solsona, la altra per lo Iltrim. Fr. Ramon Stranch y Vidal, bisbe de Vich, la altra per lo Exm. Sr. D. Francisco Xavier Castaños, Capitá general de Catalunya, y la última, á nom del Ajuntament de Barcelona, per lo Exm. D. Joan Anton de Fivaller, Marqués de Villel, descendent del que de son mateix nom posá també una de las pedras al construirse lo convent, acompanyat del Marqués de Sentmenat, Marqués de Gironella, D. Mariano de Mena, D. Joseph María de Carcer y D. Francisco Banús, individuos del mateix ajuntament qu' aquell presidia.

Lo dit dia 19, lo bisbe de Barcelona D. Pau Sichar, qui devia posar la primera pedra fonamental, á las nou del matí, se 'n aná á la referida casa de Trilla, junt ab los Canonjes D. Mariano Oliveras de Plana, Dig-

nitat de Capiscol, D. Joan de Altube, D. Ramon Capdevila y D. Mariano Orten y los Rnts. D. Felip Modolell, Mestre de Ceremonias, D. Joseph Terradellas, D. Anfos Diaz y de Antoñana y 'l Dr. D. Ignasi Palaudarias, Fiscal Eclesiástich, junts ab lo Rnt. D. Anton Casañas de Ara, Pbre. y D. Nicolau Simon Labrós, Notari de Barcelona, condecorat ab la creu de distinció de Fernando VII, *ob exilium pro Rege et Patria*, los dos secretaris, cancelaris majors de la curia eclesiástica que debian autorisar la escriptura pública del acta. Una volta reunits en la capella de la casa y revestit lo Prelat ab sos hábits Pontificals isqué en professó qu' anava precedida de creu alta y la comunitat de Jesús junt ab alguns frares de San Francesch, del convent de Barcelona, entre ells lo Pare Guardiá, Fr. Jaume Pruna, cap lo Estret de na Ballestera, destinat per lo nou Santuari, ahont s' hi trovavan ja 'l Capitá general y Comissió del Ajuntament.

Lo lloch estava disposat en forma de cercle, tenint á la part de sol ixent lo altar portátil, á la part de mitg dia los sillons pera los Srs. Bisbes, á tramuntana la dels Capitá general y Ajuntament, á ponent la música del regiment de Hostalrich, manat per lo allavoras Brigadier, D. Joseph Manso, y al mitg lo fosso ahont devian esser posadas las pedras funamentals. Arrivada allí la comitiva, lo Sr. Bisbe de Barcelona, que tenia son sitial al costat de la Epístola, posada la mitra, feu la primera asperció ab aigua beneyta al voltant de la creu, després treta aquella, benehí la primera pedra, fenthi luego la senyal de la creu ab una escoda.

Despres se cantaren las lletanías majors en lo altar portátil y tornats al fosso ahont hi havia l' Arquitecte D. Andreu Pedrerol, ab una gabeta de caoba, lo Sr. Bisbe posá un poch de morté á la pedra, fentse lo mateix despres ab las altras cinch pedras y continuant després la ceremonia religiosa ab son llarch ritual mentres lo dalt dit Arquitecte anava tapant los clots de las pedras acavant tot ab la Benedicció Pontifical, lo Te-deum y concesió de indulgencias. N' alsá públich testimoni D. Manel Maspons, Notari de Barcelona, tenint com á testimonis cualificats D. Jaume Just y D. Ramon Maspons, també Notaris de la mateixa.

Acavada la ceremonia, lo Sr. Bisbe se 'n torná ab tot lo acompanyament en professó á casa 'n Trilla, mentres lo Pare Fr. Jaume Pey, predicador conventual de la Comunitad, de la que n' era llavoras Pare Provincial Fr. Narcís Salana, digué ab gran concurrencia de poble una missa resada en lo dit altar portátil.

Desseguida comensaren las obras per lo nou convent é iglesia, quedánt prompte fet si be que de reduidas dimensions y en ell aná á habitar la Comunitat de Jesús, seguint la mateixa sort que los demes convents de Barcelona y desapareixent per sempre mes en lo any 1835.

S' havia fet en aquet lloch mes amunt del antich per evitar novas destruccions en cas de guerra ja que sa proximitat á Barcelona, feya que fos considerat com á lloch perillos. Y quan en 1824 per lo Marqués de Campo Sagrado s' acabá 'l passeig de Gracia, se va trobar al cap de munt d' ell, en un dels millors llochs dels voltans de Barcelona: avuy se n' ha fet parroquia.

F. Maspons.

LO JAYO.

Tant si 'l sol de juny recrema,
Com si 'l jané' escampa neu,
A la porta de l' esglesia
Roman lo pobre vellet
Y ab veu que ja 'ls anys ofogan
A qui passa va dihent:
—Una almoyna al pobre jayo,
germans, per la mort de Deu.—

Ell prou era ardit y jove,
Ple de coratge, valent;
Quan soldat, en la muralla
Solia saltá 'l primer;
Mes are ha perdut sas forsas
Y ningú al jayo sosté.
Ell que tant ferm sostenia
De sa patria 'ls furs y drets,
Sol de l' esglesia en la porta
Tremolejant va dient:
—Una almoyna al pobre jayo,
Germans, per la mort de Deu.—

Ell tenia fills y fillas
Que feu pujá ab ver' dalé,
Ells son lluny, ellas casadas,
Y sol resta el pobre vell!
Dessota de l' ample arcada
Passa l' hiatiu y l' ivern,
Y 'ls camps de neu s' enmantellan,
Y 'l sol endaura 'ls esplets,
Y endevant no hi ha esperansas,
Y 'ls recorts d' un bon bell temps
Encara fan molt mes trista
La negrura del present.....
. . . . . .
Y diu lo vell en la porta
Sanglotantne ab trist accent:
—Una almoyna al pobre jayo,
Germans, per la mort de Deu.—

Joan Mariner.

FULLAS DE LLOR.

Á NA P. C. Y E.

—¿No 't plau gens véurer del mes d' Abril las hermosas matinadas fent riallers los objectes que 't rodejan? ¿Tampoch te plau quan lo sol ans de visitar tu las flors las corona ab sos raigs d' or, fent de sa copa aixugar la llágrima que la nit en son botó hi ha deixat?

—¿Te plau sentir en las nits llargas d' hivern, al

jayo cantar corrandas ó alguna gesta d' aquells temps fentnos revifar en nostre pit l' amor á la Patria?

—¿Y del mes de Maig las claras vetlladas mentres la lluna llumena ab sos raigs argentats ton rostre graciós?

—No: del Maig sols n' esperas las encesas flors que ab sos perfums prestan homenatje al cel hont miran sempre.

¡Oh m' aymía! flor que perfumas mon esperit; sol que calentas l' amor de mon cor, escolta: vuy posar en ton trenat negre un pom de *flors de Maig* y perque fássin mes flayre, perque sa esencia sia mes pura serán catalanas, serán d' En Clavé.

L' arpa té quatre cordas que nosaltres las nomenarem tenors 1.,ers 2.,ons barítonos y baixos. Lo vent fentlas cruixir, las ha afinadas en «do.»

Los primers compassos, quatre, serveixen per deixar l' acord dominant.

Una melodía fresca y d' un estil molt fácil es la que cantan. ¿No sents qué diuhen?

Prop del riu hi ha una verneda
y un saló en mitj sa espesura

No 't parlaré d' eixa melodía perque ¿quí no la sab de memoria? ¿quí no recorda la melodía que mes s' ha popularisat desde que 'n Clavè se doná á conexer com á músich catalá? Per lo tant, debades es parlarne.

Feria molt mes efecte si desaparegués la tónica en forma de pedal.

Ab compás de sis per vuyt, ó de barcarola y temps moderato cantan lo que en la partitura segueix.

Afigúrat que allí al lluny del lluny, un pastoret plora per la sua pastora; no toca lo *contrapás* ni cap sardana; tampoch surt de sos llabis cap cansó de las que ella li ensenyá; com no 's recorda d' aquella que ab gracia inimitable li cantava tot sonrient:

Mes m' estimo soleta dormir
que d' un pastor sé la enamorada

y d' altres com aquesta totas jolias catalanas. Sols en son pensament campejan, passant com passa per l' espay serpentejant lo llam, paraulas dolças, tendres y espressivas; mots que prenent per alas l' alé que sortint del niu deixa carmesinats los llabis, volan al cel del amor hont desitjan tan anarhi.

Passém m' aymía; no 'l destorbém; deixa encar que sia per un moment, se trovi sol: replega ton ropatje; fujim.....

¡Ah! quina melodía mes bonica canta. Com las arbredas se gronxan quan lo vent de la tardor sé 's sortit de la terra, aixis se balancejan las oliveras quan sentan lo cant y la veu que 'ls besa.

¿Sents.....? Escoltém, pus que d' eix modo sabrém lo que pensa. Canta:

Sota d' un sálzer sentada una nina
trena joyosa son rich cabell d' or,
es son mirall fresca font crestallina,
son sos adornos violetas del bosch.
Altra teixint matisada guirnalda
gronxa son cos que 's de gracia un tresor;
altra ab son blanch cabridet á la falda
canta mes fi que el festiu rossinyol.

No sé per quin motiu, en Clavé tenia tanta fal-lera en lo pedal. Está sostenint los baixos dotze compassos lo «do» tónica, quan hi ha un may acabar de mohiments tots riquíssims y d' un gran efecte. Si un consell pogués donarli, seria que cambiés l' armonía y llavors veuria la gran diferencia d' una manera á l' altre.

Lo passársen de «do» major á menor, es, potsé, almenys per mi, lo mes gran d' aquest choro.

Mol podria esténdrem en eixa melodía *que 's de gracia un tresor;* buscant nota per nota trovaria, sens dupte, un teixit de *matisadas guirnaldas* que 's gronxan embestidas per 'l buf de la inspiració.

Si 'n Clavé fos tan filosoph, parlo musicalment, com poeta, altres fullas tindrian de cerclá sa testa. Pero, ¡qui ho sab! potsé no cantaria tant y tant bé; potsé ab las travas de l' armonía son pensament deixonderia en altre terreno. Mes es aixis, y Catalunya, sa patria y la nostra, l' admira per un de sos mes distingits fills.

Pássan al tó relatiu «fa» y temps *allegretto.*

Eleganta es la melodía y al mateix temps original y d' un carácter tan especial y bonich que sentintla un se trasporta hont:

La vesprada al camp regala
de albas perlas bona almosta

Senzill es lo cantábil que va ab la lletra:

Y 'ls aucells de dins son niu
glosarán una tonada.
etc., etc.

En compás major, ó de quatre, y temps *moderato* y cantan en «si» bemol major.

Los primers diuhen: *tra, la, ra,* etc., etc., ó mes ben dit cantan la melodia mentres los tenors segons, barítonos y baixos van sostenint l' armonia.

Los baixos fan «si»; barítonos «fa», quinta del acord; y 'ls segons «si» octava; es di, queda l' acord, declaradament de tónica; donchs en Clavé ab aquest acord hi canta un «mi», «do», «la», notas totas del acord dominant de «si».

¿No veu, en Clavé, lo in-armónich que es fer sentir, sempre que resulti segona, «si» y «do» quan aquest te precisament de baixar á la tónica? ¿no li fa mal efecte sentir la tónica anticipada?

No parlo de quintas ocultas perque he vist encar n' hi ha.

¿No podria tornar á reformar tots los choros de cap y de nou, millorant mes la part armónica, posant mes cuydado en los efectes que podrian cábrehi y tráuren lo mès partit possible de las quatre veus? Nos pareix que si, y en ferho hi guanyaria éll y nosaltres.

Per si acás pensa ab eixa idea li prego no 's miri la part melódica, puig si 'n tregués una sola nota aquesta hi faltaria.

Perdona, ma estimada, si per un instant t' hi portat en lo terreno de la ciencia armónica. Tenia de dirho per forsa.

Finida que es la melodia per los tenors primers, la reproduheixen los segons y baritonos, sostenint los tenors primers lo «re» dominant y 'ls baixos lo «sol» tónica.

De «sol» pássan á son tó relatiu, «do» natural, y cantan:

Sota d' un salzer sentada una nina
etc., etc., etc.

Fins ara no he fet altra cosa que fullejar y escriurer lo que en las planas de la partitura he vist; donchs, en est lloch, tocam dir mon juí referent á *Las flors de maig*.

Sens dupte que est es lo coro de menys importancia qu' ha fet en Clavé; y, dihent la veritat, al que també hi falta plan per desarrollar y motiu per ferho. En *Las flors de maig* no se véurehi en Clavé dels *Xiquets de Valls* ni de *La verema* y d' altres com aquests hont hi ha estampat lo pensament de l' home mes avesat en lo tractament de las véus; s' hi véu la ma mes trencada á escriurer música choral, y, en fi, allí hi ha lo músich que estenent las alas de sa imaginació voleja per altre terreno y que altres ayres respira. En *La verema* hi veig molt ben desarrollat un poema tendre com lo cor de las ninetas que de regull miran 'ls joves tot omplint lo cistellet; en *Los xiquets de Valls* un quadro popular de costums catalanas molt ben acabat; en *Los pescadors* una marina ricament adornada ab las bellesas de sa imaginació, y en *Los nets dels almogávers* un plan concebut y desarrollat ab molta valentia é inspiració. ¡Com no tenian de sortir valents si son autor recordava que eran, com éll, catalans!

Cap de las cualitats que tenen las ja ditas té *Las flors de maig*.

Sens sapiguer lo dia en que 's feren las unas y las altres, se coneix al primer cop de vista que 'n Clavé de *Las flors de maig* es lo cap que no podent retenir lo foch de la inspiració á dojo deixa cáurer inagotable manantial de ideas preciosas; es lo jove que fiat en sa jovenesa, per tot arreu escampa la vista sens espantarlo la distancia ni 'l temps. Aixó nos ha presentat en Clavé. En *Las flors de maig* hi ha unas cuantas melodías de primer órdre, pero,... res mes. Per lo tan, si *Las flors de maig* es un choro fluix y descolorit, culpis á la poca experiencia musical de son autor quan lo va fer.

Aquest es mon juhí referent á esta composició.

Si es un pom bonich y elegant, no es un ramell que embalsami ab sa essencia lo pur espay que 'ns rodeja. Mes per aixó no m' ha fet tráurer la creencia de lo que sempre he dit: Clavé es lo millor *cantor* catalá.

Acaba 'l choro dihent:

Mes ¡ay! de los cors
que son eixas noyas
las mes ricas toyas
del mes de las flors.

Y fent los primers y barítonos un mohiment sobre l' acord de tónica, «do».

Si en eixa fulla no he pogut estampar paraulas com en las altres, culpis á ella mateixa, ja que no era aquesta ma intenció ni m' ho pensava al comens d' ella.

Dèu fássia que quan tornin del maig las rialleras aubadas, puguia cantarte, sentada sota de un salzer, altres *flors* de mes bonica forma, d' un color mes brillant y d' una flayre mes encisera.

MODEST VIDAL.

A LA PRIMAVERA.

Benvinguda alegre Flora
que als cors donas alegrias,
benvinguts falaguers dias
que 'ns portan bonicas flors.
Benvinguts Abril y Matx,
benvinguts clavells y rosas,
benvingudas flors hermosas
de mil perfums y colors.

Salve bella Primavera
la mes bonica estació
á qui lo suprem Creadó
se complau en adornar.
Salut, oh tendras floretas,
salut fresquet ventitjol
salut joliu rossinyol
que á mon hort vens á cantar.

Estació hi ha mes hermosa,
mes festiva y falaguera
que la bella Primavera?
Ella al cel dona un blau fi,
á las plantas sa verdor,
á las aus hermosos cants
y gotas com richs diamants
á los camps cada matí.

Primavera! mot hermos
com la tendre juventut,
com lo candor y virtut,
com las ninas y 'ls aucells:
jo 't saludo en companyia
de las brisas y zafirs,
de las violas, dels llirs,
de las rosas y clavells.

FRANCISCO COMERMA Y BACHS.

ESTUDIS GEOGRAFICHS SOBRE 'L BISBAT DE GERONA

DURANT LA ETAT MITJANA.

NOMENCLÁTOR.

COMTAT DE BESALÚ.

AGULLANA. Parochia Sanctæ Mariæ de *Aguillana* segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXXII).

ALBANYÁ. *Vilare Albanigum... de Albaniano*, segl. IX; priorat dependent del monastir de Arles; *(Marca Hisp.* XXX y XXXVI).

ALMOR. Ecclesia Sancti Silvestri *de Mauro; Villa de Mor; Villa Mauri*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXXI).

ARGELAGUER. *Argelagario; Argelaguer; Argilagarios; Argelagarios*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXV y CXXXI).

AUSSINYÁ. Ecclesia Sancti Fructuosi *de Ursiniano*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXXI).

AVINYONET. *Avinyone*, segl. XII.

BAGET. *Beget, Begeto*, segl. X, cum alodio de *Pino*; *(Marca Hisp.* CIV).

BALBS. Parochia Sancti Johannis de *Balbs. Balbos in Basso vel in ipsa Pinna*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXXI; CXLVIII; *Villanueva*, XIII, ap. XVI).

BANYOLAS. *Baniolas, Balneolæ*, segl. IX. *Balneolas in capite stagni. (España Sagr.* 43, ap. I; *Marca Hisp.* LXXIX; CLXXIV y altres).

BAS. Vejas Sant Esteva de Bas.

BÁSCARA. *Baschara*, segl. IX, *(Marca Hisp.* IX y altres).

BASSAGODA. *Bessagoti*, segl. IX; *(Marca Hisp.* XXXII).

BATET. *Beted, Santa Maria de Batet*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXCI).

BEGUDÁ. *Villa Bagudan*, segl. XI.

BESTRACÁ. *Bestrachano, Bestracanello*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXXI).

BESALÚ. *Castrum Bisulduni, Villa Bisulduni*, segl. X; *(Marca Hisp.* CIV, CXXIV y altres)... Opidum quem *Bisuldunem* voluit vocitare vetustas..... *(Villan.* XV, ap. XXV). *Bisillunense* monasterium *(Id. id.* ap. XXIX). *Bisullunensis pagus, (Id. id.* ap. XXXII). *Bulsudunensis* comitatus *(España Sagr.* 43; 388) Més comunament *Bisuldunensis*.

BÉUDA. Castrum *Beute, Beiuta, Bebeta Beuda*. Parochia Sancti Felicis *de Beute*, segl. X *(Marca Hisp.* CLI). *Bevita* segl. X *(Id. id* CXCI; CC).

BIANYA. Ecclesia Sanctæ Margaritæ *de Valle de Biania*, segl. XI; (*Marca Hisp.* CLXXV).

BOLÓS. *Bolosso*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXV).

BORRASSÁ. Villa Sancti Andreæ *de Borraciano*, segl. IX; *(Marca Hisp.* CXCI; *España Sagr.* 43; III; *Villan*, XIII ap. I).

BRIOLF. Villare *de Briulfo* (in adjacentiias de Milliaris) segl. X; *(Villan.* XV, ap XXVI).

BUADELLA.

BUSCARONS. *Boscharonos*, segl. X.

CABANELLAS. Parochia Sanctæ Columbæ *de Cabanellis*, segl. XI; *(Villan.* XIII, 126).

CAMPMAJOR (SANT MARTI DE)... Cella Sancti Martini, segl. IX. (Documents del Monastir de Banyolas). Parochia Sancti Martini *de Campomajore*, segl. XI *(Marca Hisp.* CLXXXII).

CAMPMAJOR (SANT MIQUEL DE)... Parochia Sancti Michaelis *de Campomajore*.

CAMPRODON. *Campo Rotundo*, segl. X, *(Marca Hisp.* C; CLXXV; *Villanueva* y altres).

CANELLAS. *Canellas*, segl. XI. Villare *Canellas* vel Algama, *(Villan.* XIII, pl. 43). Vejas Romanyá.

CAPSECH. Tal volta siga 'l Sant Martí de *Cuil*, sec de que parla Villanueva; (XIII, 275.)

CARBONILS. *Carboniles*, segl. IX; *(Marca Hisp.* XXXVI).

CASTELLAR DE LA MONTANYA. *Castellares*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXV).

CASTELLFULLIT. Parochia Sancti Juliani *de Castelficit* (?), segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXXII) *Castelferit* (?), *(España Sagr.* 43, XXVIII).

CELLENT. Vejas' Sellent.

CISTELLA. *Cistella; Cestella*, segl. X; *(Villan.* XV, ap. XXV).

CREXENTURRI. *Crescenturi*, segl. X; *(Marca Hisp.* LXXXIV *Crescentari;* Parochia Sancti Crystophori *de Crexenturio*.

CRESPIÁ. *Crispinianus*, segl. IX; *Crispinianus; Crispianus*, segl. XI; *Crispian*, segl. IX; *(Marca Hisp.* LIV).

CUARENTELLA. Ecclesia Sancti Martialis de *Quarentela*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CCCCLXVII).

CURSAVELL. *Curceavel*, segl. IX; *(Marca Hisp.* XXXVI).

DARNIUS. *Darnicibus. Darnius*, segl. X; *(Villan.* XIII, 75).

DOSQUERS. Ecclesia Sancti Martini *de Duobus cheriis. Castrum de Duobus queriis*.

ESPASENS. *Spasenis*.

ESPINAVELL.

ESPINAVESSA. *Espinavesa*, segl. XII; (Escripturas privadas).

ESPOLLA. *Espedulias*, segl. IX; *(Marca Hisp.* LIV).

ESPONELLÁ. Basilica beati Cipriani *de Expondeliano*, segl. X; *(Villan.* XIII. 241. *Marca Hisp.* CXLV).

ESPUIG.

FALGONS. *Fulgoso*, segl. X, *Falgons, Felegoso*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXIV). Lo castell de est poble era de la senyoría del de Finestras.

FÁRAS. *Faras, Fares*, segl. X; *(Marca Hisp.* CIV.

FIGUERAS. *Ficarias,... Figarias*, quas vocant Tapiolas... segl. X. Parochia Sancti Petri de *Figarias*, segl. XI. *(Marca Hisp.* C; CXVII. CXXX y altres.

FONTCUBERTA. Parochia SS. Petri et Felicis *de Fonte-cohoperto*, ab lo vehinat de La-Farrés *(Sa-Varresio)*. Segl. X. *(Graduari* y altres documents del Monastir de Banyolas).

FREXA. Sancta Maria *de Fraxis*... de Faxis. segl. X; *Villa Fraxis; (Marca Hisp.* CXLVIII).

FREXANET. *Frescanet*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXV).

GALLINERS. *Villa Gallinaria*, segl. XI. *Villa Galdinaria;* segl. XI. *(Marca Hisp.* CLXXIV).

GUÉMOL. *Agemal; Agemalo*, Ecclesia Sancti Petri de *Agemalo*, segl. X; *(Marca Hisp.* XCIII; CLXXIV). *Gamel*.

GUIXERAS. *Gissarias*, segl. X.

JUANETAS. Parochia Sancti Johannis *de Jonates*.

JUINYÁ. *Jucuniano*, Ecclesia Sancti Martini *de Juviniano*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXXXI; CXLV).

'L CALS. *Villa Calvos;* Ecclesia Sancti Mauritii *de Calvis;* segl. X; *(Marca Hisp.* CLXXIV).

LA-BAJOL. *Lavaiol*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXV). Apareix ja dins del Conflent ó Roselló.

LA-COT ó SA COT.

LA ESTELA. *Stela*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXV).

LA-JUNQUERA. *Joncaria*, segl. XI, ab lo vehinat de *Canadalt. (Villan.* XV, ap. XXIV).

LA-MIANA. *Minyana.*

LA-PINYA. Parochia Sanctæ Mariæ *de Pinea; de ipsa Pinna; Pigna*, segl. X; *(Marca Hisp.* CCCXV).

LAS-ESCAULAS.

LAS-PRESAS. Parochia Sancti Petri de *ipsis Presis*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CCCXV).

LOS-HORTS. Ecclesia Sancti Crystophori *de Hortis;* segl. IX; *(Marca Hisp.* CXXXVIII; CXL).

LLEDÓ. Parochia Sancti Felicis *de Ledono*, segl. X, subjectada en 1109 á la canonja de la matexa vila, que havia sigut fundada en 1089; *(Villan.* XIII, 115 y 121)

LLEBRA. Fiscum *de Lebres*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXXII).

LLENARS. Parochia Sancti Stephani *de Lenars.* segl. XII; *(Villan.* XIII, 146) *Landars, (Marca Hisp.* CLXXV). Sa existencia es anterior á la fundació del Monastir de Camprodon.

LLERS. Castrum *de Lercio*; Parochia Sancti Juliani de *Lercio*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXCI).

LLIERCA. Vejas' Sant Jaume de Llierca.

LLIGORDÁ. *Ligordano, Ligurtiano*, segl. XI. *Vall alta* segl. X; *(Marca* CXXXI; CC).

LLORONA. *Laurona*, segl. X; Parochia Sancti Andreæ *de Lorona*, segl. X; *(Marca Hisp.* CLXXXII; CLXXVII).

MALLOL DE BAS. *Maleolo de Basso.*

MASSANET DE CABRENYS. *Macaneto*, (f. Maçaneto), *Mazanet*, segl. IX; *(Marca Hisp.* XXXVI; CXXXVIII). Parr. de Sant Martí *de Mazaneto. (Id. id.* CLXXVII).

MATA. Parochia Sancti Andreæ *de Matha*, segl. X. *(Marca Hisp.* CLXXXII).

MAYA. *Maliano* segl. X. *Malano, Mallano, Mayano*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CC).

MERLANT. *Merdant in Valle Mala.* Ecclesia Sancti Juliani de Meritania; *(Marca Hisp.* CCCXV; CLXXIV).

MIÁNEGAS. Ecclesia Sancti Romani de *Milianicas*, segl. X. *Millianicas, Milleanicas, Millanicas*, segl. XI; *(Marca Hisp.* XCIII; CLXXIV).

MIERES. Cella Sancti Petri *de Milliaris*, segl. IX. Parochia Sancti Petri *de Sancta Maria de Romzilia in Millariis*, segl. X; *(Marca Hisp.* IX; XXVII; LIV; CLXXIV).

MOLINS. *Molendinos, Molinos*, segl. X; *Marca Hisp.* CXVII; CXXX).

MOLLÓ. *Mollione, Molione, Moion*, segl. XI; Ecclesia Sanctæ Ceciliæ *de Moion; (Marca Hisp.* CCCCIII).

MONARS. *Monars*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXXI).

MONTAGUT. Parochia Sancti Petri de *Monte Acuto*, segl. X; *(Marca Hisp.* CLI).

NAVATA. Parochia Sancti Petri *de Navata*, segl. X; *(Marca Hisp.* CLXVXII).

OIX. *Avoxo. Ovoxo. Uxio*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXXI).

OLOT. *Olotum*, segl. IX. *Olot*, segl. X; en territori Bassirense. Parochia Sancti Stephani de Olot, segl. X; *(Marca Hisp.* CXXI; CXXIV; CXCI; CCCXV; XXXII).

OLLERS. *Villa Ollers;* segl. XI. *(Marca Hisp.* CLXXIV).

ORDIS. *Ordeis, Ordeos, Ordios*, Ecclesia *de Ordeis*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXIV; CXCI).

ORFANS. *Orfanos, Villa de Orfanis*, segl. X; *(Marca Hisp.* CVI).

ORRIOLS. *Orrioles, Orioles, Villa Oriolus*, segl. X; *(España Sagr.* 43, XVI).

PALAU DE MONTAGUT. *Palatio de Molino vetere*, formava part de la parroquia de Montagut. Palatio de Molino *Beteret*, segl. X; *(Marca* CIV y CLXXV).

PALERA. Parochia Sanctæ Mariæ *de Paleria (Marca Hisp.* CLXXVI).

PANIZARS. Ecclesia Sanctæ Mariæ *de Panizariis*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CCCXIV; CLXVIII).

PARETS DE AMPURDÁ. *Parietes, Pareds.* Ecclesia Sanctæ Leocadiæ de *Parietibus*, segl. X; *(Marca Hisp.* CVI, CXLIV; CLXXXII).

PINCARÓ. *Pino Karcone*, segl. IX.

PONT DE MULINS. Vejas' Molins.

PONTIRÓ. *Pontirono*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXXIV).

PONTÓS. *Pontons*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXV).

PORQUERAS. *Porcharias, Porqueres* segl. X; *(Banyolas. Ensaig Historich* ap. I).

PORRERAS. *Porrarias; (Marca Hisp.* CLXV).

PUIGARNOL. Vejas 'L Cals.

PUIGMAL (STA. LLUCIA DE) *Pogiummalum*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXXXI).

PUIGPALTER. *Pugio Pultario*, segl. X. anteriorment *Villare Fraudini* y *Gafari; (Marca Hisp.* XCIII).

PUIGPARDINAS. *Pugo Pardinas*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXLV).

PUJALS DELS CABALLERS. *Pugo alto, Murriano*, segl. X; *(Marca Hisp.* CLXXIV).

QUEXÁS. *Kexanos*, Parochia *de Chaxanos*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXCI).

RIBELLAS. Ecclesia Sancti Juliani *de Ribellas. Rivelles.* segl. X; *(Marca Hisp.* CXLV; CXLVII).

RIDAURA. *Rivodario, Riodazar, Ridaure;* segl. IX; *(España Sagr.* 43, pl. 532; *Marca Hisp.* CXXI).

ROCABRUNA O ROCAPRUNA. *Pruna, Rocabruna*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXLV; CXLVII *España Sagrada* 43, pl. 209).

ROMANYÁ. Parochia Sancti Martini *de Romaniano*, segl. X *(Marca Hisp.* CLXXV; CLXXXII). Sufraganea seva era la iglesia *de Sant Esteva*, propia del monastir de Camprodon, per haberla restaurada *(aprisió)*, quan era inhabitable, lo monje Adamundo de dita casa. En son terme s' hi trovavan los vehinats *de Canne-*

llas y *de Algama* y altres. *(Villan.* XIII, pl. 43.

SADERNAS. Sancta Cecilia *de Sadernas*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXXIV). Parochia *Saturnense*; *(Villan.* XIII ap. XXIII).

SAGARÓ. Villa Sanctæ Mariæ *de Sagarone*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXVII).

SALAS. Parochia *de Salis*, segl. X.

SAMER. Villa *Semala; Samer in Milliarias*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXIV; *España Sagr.* 43, ap. VIII).

SANT ANDREU DEL COLL. Ecclesia Sancti Andreæ *de Collo aliario*, segl. X; *(Villan.* XIII, pl. 85.

SANT ANDREU DE OLIVEDA. Ecclesia Sancti Andreæ *de Oliveda. (Marca Hisp.* CCCCLIV).

SANT ANDREU DE SOCARRATS. Parochia Sancti Andreæ de *Socarrats*, segl. XI; *(Villan.* XIII ap. XXXIII).

SANT ANIOL (MONASTIR DE). Coenobium *Sancti Andeoli et Sancti Laurentii*, fundat entre las montanyas de Bessagoda y Talaxá ans del 872. *(Marca Hisp.* XXXII. *Pujades* Lib. X. Cap. XXIV).

SANT CRISTÓFOL LAS FONTS. Parochia Sancti Crystophori *de Fontibus*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CCCXV).

SANT ESTEVA DE BAS. Parochia Sancti Stephani de Basso, segl. XI. *(Marca Hisp.* CLXXXII, CLXXVII).

SANT ESTEVA DE ULL. Parochia Sancti Stephani *ad Oculum* segle XI. *(Villan.* XIII, 276; *España Sagrada* 44 ap. VII). Es probable que est y 'l anterior poble, encara que distints en lo nom, sigan una matexa cosa.

SANT JAUME DE LLIERCA. *Lidercha, Lizerca.* Ecclesia Sancti Jacobi *de Puliger; Puliario.* segl. X; *(Marca Hisp.* CIV).

SANT JUAN LAS FONTS. Parroquia de Sant Juan Babtista, Sant Miquel Arcángel y Sant Esteva de *Vallebiania juxta flumen Fluviano.* segl. X; *(Villan.* XIII, ap. XVII).

SANT LLORENS DE LA MUGA.

SANT MARTÍ SASERRA. Cella Sancti Martini segl. IX; *(España Sagr.* 43, ap. XIV.) Sant Martí *de Serra*, segl. XI *(Villan.* XIII, 126).

SANT MIQUEL DE PERA.

SANT PRIVAT DE BAS. Parochia Sancti Privati de Basso, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXVII).

SANT SALVADOR DE BIANYA. Parochia Sancti Salvatoris *de Biania*, segl. X.

SANTA LLOGAYA DE ÁIGAMA. Sancta Leocadia *de Algama.*

SANTA MARIA DELS ARCHS. Sancta Maria *de Arcubus.*

SANTA PAU. Castrum, Villa, Valle de *Sancta Pace* segl. X.

SANTENYS. *Canteus, Cantenys, Centenys, Sentenys,* Parroquia de Sant Iscle, segl. X. *(Marca Hisp.* CLXIV, CLXXIV).

SELLENT. Ecclesia Sancti Vincentii *de Sallente ó de Corbos* segl. X; *(Marca Hisp.* CLXXIV).

SERINYÁ. *Siriniano, Taziniano*, segl. X. *Seriniano.* Lo castell de est poble era del Senyor de Parets; després passá á la Casa comtal de Besalú y luego á la abadía de Banyolas. Lo terme S. O. de la senyoria de est castell tocava en *Villa Lomir (Llomir de Porqueras)* que no cal confondre ab Vilademí. *(Marca Hisp.* CXXVI. *Banyolas. Girbal.* ap. IV).

SETCASAS. *Septem Casas*, segl. XI; *(M. Hisp.* CLXXV).

SONS. Coenobium *Sancti Laurentii de Monte*, qui est situm supra Castro Beude. segl. X; *Baselica Sancti Laurentii*, segl. IX; *(Marca Hisp.* XXXII). *Cella* Sancti Laurentii, segl. IX; *(España Sagrada* 43, ap. XIV y XV). Abbatia Sancti Laurentii, en 1077. *(Id. id.* ap. XLIX; *(Marca Hisp.* CL; CXCI).

TALAXÁ. Cella *de Talaxano*, segl. IX; *(Marca Hisp.* XXXII). *Parochia* de Talaxano, segl. XI; *(Id. id.* CXXI).

TARABAUS. *Tarabais, Trebais.*

TERRADELLAS. *Terrutellas*, segl. IX; *(Marca Hsip.* LIV. *Villan.* XIII, ap. II).

TERRADES. *Terrades.*

TORALLAS. *Toralles, Torallas*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXXI).

TORN. Parochia Sancti Andreæ *de Turno*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXXIV).

TORTELLÁ. Parochia *de Torteliano*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXV. *(Villan.* XIII, ap. XXIII).

TRAGURÁ. *Tregurano*, segl. X; *(Marca Hisp.* CXXIV).

USALL. *Usal, Usallo*, segl. X; *(Marca Hisp.* CLXXIV).

VALLCANERA. *Valle Canaria.* (Terme de Montagut). *(Marca Hisp.* CIV).

VALL DE BACH. Ecclesia Sancti Felicis *in pago de Bag.*; segl. X. *(Villan.* XIII, 86.

Bag. segl. XI; *(Marca Hisp* CLXV; CLXXV).

VENTAJOL. *Ventaliolo*, segl. X.

VILADEMIR. *Vila Demir*, segl. X. Parroquia de Sant Esteva.

VILADEMIRAS. *Villa de Ammires*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXIV). Parochia Sancti Mathæi de Villa Damiras *(Id. id.* CLXXV).

VILADEMULS. *Villa de Mulis*, segl. X. *(Marca Hisp.* CVI).

VILAFANT. *Villa Fendant*, segl. X. Villa Fedancio (?), segl. XI. *(Marca Hisp.* CXCI).

VILALLONGA. Parochia Sancti Martini de *Villa longa*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXV).

VILAMARÍ. *Villamarino.*

VILAMORELL. *Villamorelli*, segl. X. *(Marca Hisp.* CXXX).

VILANANT.

VILARITG. *Vilarico.*

VILAVENUT. *Vilavendut*, segl XI; *(Marca Hisp.* CLXXIV).

VILERT. Domus Sanctæ Mariæ in loco *de Sisteriano*, segl. IX. Parochia de *Vilavert in Cisteriano*, segl. XI *Viladert, Villa Azert*, segl. XI; *(Marca Hisp.* CLXXIV).

VIURE. *Biure.*

PERE ALSIUS.

CAP AL VESPRE.

Quan á la tarde la esmortuida rosa
son cálzer sech ne tanca,
perduda en l' aire la frescó xamosa
del tendre dematí.
plena de flaires una rosa blanca
á dintre de mon pit sento florí.

Quan sobre de les aigues se belluga
l' espurna derrerenca
dels flochs de llum qu' ab l' horisó ne juga
vestit d' ombres y foch;
una altre mes placèvola llum trenca
la soletat y fosca del meu cor.

Quan l' escalfó del jorn n' ha evaporada
á la rosada tendre,
la plana s' endormisca assedegada
del plor fret de la nit;
y 'l plor del goig que ma fé dolsa enjendra
envia nova saba á mon esprit.

Ánima, esprit, alé que 'm donas vida,
cant fugit de la terra,
essencia d' un rosé al doblars eixida
y duyta cap al cel;
tu sabs que al cubrir 's d' ombra 'l pla y la serra,
envio mos suspirs al esguart teu.

A l' hora del crepúscol ensisera,
derrera les bromades
que fan de tot l' espay una foguera
de perles y rubins,
les ánimes qu' han set enamorades
deballan á buscar nostres suspirs.

Llums, fochs, estels, onades d' or y rosa,
veniuli cada tarde
á dir á l' animeta consirosa,
si li duyeu recorts:
¡que l' ánima ab deliqui vos esguarda
com lo celestial niu de sos amors!

Vich, Febrer de 1872.

M. Genis y Aguilar.

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SÉU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

LVII.

Acte del 8 Octubre. Prebenda conferida al noble Jordi Sarriera, yermá del célebre Juan de Sarriera. Lo magnífich Don Bernat Margarit germá del Bisbe y sogre de Don Juan Sarriera. Valor del pacífich de or.—Fol. 195 *b*, 196 *a*.

Die vero jovis, VIII octobris, alias recepi litteras R(everendissi)mi d(omi)ni mei ep(iscop)i, *manu propria scriptas*, quibus scripsit quod canonicatum et prebendam, quos in dicta ecclesia obtinebat dictus jo(hannes) jau(fridu) de sarrahino q(u)o(ndam), auctoritate p(aternitatis) sue conveniendo cum honor(abili) capitulo conferrem georgio sarriera.

Et sic, eodem die post versperos feci pulsari *campanam capituli magnam*, sicut moris est in gravibus et arduis, et nichilominus misi fideles nuncios ad omnes d(omi)nos de capitulo. Ad cujus (campane) trinum tactum et al(ias) per nuncium convocari capitulum; in quo una mecum vicario memorato convenerunt et presentes fuerunt hon(orabiles) p(etrus) tarrades, michael valls, andreas domenec canonici, guillermus molins, jo(hannes) campa, gaspar pug, michael alrra et petrus vinyoles capitulantes et capitulum facientes, absentibus duobus t(u)m infirmis, s(cilicet) p(etro) ferrarii et anthonio corbera presbiteris de capitulo, qui ad hoc vocati per honor(abiles) andream domenec et michaelem alrra consenserunt.

Exposui vaccationem canonicatus et prebende, et si volebant de eis disponere. Qua propositione audita, pondera tis l(itte)ris R(everendissi)mi d(omi)ni ep(iscop)i, qui eciam contulit precentoriam cum *ad ipsum solum* pertineat (1), fuit deliberatum quod sic. Quo facto fuit nominatus et concorditer electus georgius sarriera, olim *aygaderius* (2), *frater germanus* magnifici d(omini) *jo(hannis) sarriera capitanei gerunde* (3), proquo R(everendissimus) d(omi)n(u)s ep(iscop)us l(itte)ras dedit m(ich)i vicario.

Et statim intravit magnificus d(omi)n(u)s *bernardus margarit f*(rate)*r germanus* dicti R(everendissi)mi d(omi)ni ep(iscop)i, qui secum duxit dictum georgium et dictum discretum p(etrum) de bagudano notarium et honor(abilem magistrum jacobum falco *phisicum capituli* et magistrum jacobum rovira *magistrum scolarum en bordils* majorem domus dicti magnifici capitanei, raymundum mercader et alios plures. In quorum omnium presencia *ego vicarius* ex comissione dominorum de capitulo dictos canonicatum et prebendam sic vaccantes de jure et de facto per mortem dicti jo(hannis) jau(fridi) de sarrahino, unanimiter et omnibus consencientibus, contuli dicto georgio sarriera ibidem presenti, instituendo ipsum per *birreti impositionem* ejus capiti, ut moris est. Et statim fuit injunctum dictis andree domenec et michaeli alrra, quatinus ipsum novum canonicum installarent in choro precentoris; et locum assignarent in capitulo, et al(ia) facerent sibi de juribus prebende respondere; qui dictam comissionem acceptantes executioni mandaverunt, et redientes cum notario et testibus retulerunt omnia adimplevisse. Et locum in capitulo asignantes eidem, fuit processum ad jura(mentu)m fidelitatis; me vicario tenente librum, ipse georgius legit solitum juramentum fidelitatis. Quo lecto, duabus manibus et flexis jenibus dictum juramentum reverenter prestitit; ac deinde juravit IIII^{or} statuta capituli et cetera promisit observare. Deinde fuit admissus ad osculum pacis fraterno more. Demum solvit centum solidos pro capa juxta novum statutum propter necessitatem caparum; de quibus vener(abilis) michael alrra caperius firmavit sibi apocam de recepto in omnium predictorum presencia. Deditque francisco martino bidello, ibi presenti, juxta statuta hujus ecclesie *unum aureum pacificum* s(cilicet) *XX solidos*. Et postea assecuravit capam pro L libris restantibus fabricam et servicium, deditque fidejussores p(etrum) de tarradis canonicum, p(etrum) vinyoles et michaelem alrra presbiteros de capitulo. De quibus omnibus dictus notarius rogatus fecit instrumentum.

(1) Segons se ha vist en l'Acte anterior.
(2) Del Cabildo.
(3) Casat ab Yolanda neboda del bisbe Margarit.

LVIII.

Capitulació de Barcelona. Triunfo del Rey.

1) *Acte del 18 Octubre 1472. Primer anunci de la rendició de Barcelona. Dato curiosissim sobre la penitencia del Rey.—Fol.* 196 *b.*

Decima octava octobris, die sancti luche venit novum jocundissimum quod civitas illa magna, barchinona, devenerat ad obedienciam Regie celsitudinis *miro modo*. Et est confitendum ab omnibus deum colentibus quod a d(omi)no facta est talis reductio, quia *placuerunt deo vie Regis nostri christianissimi* et pacientissimi in adversis. Ideo *convertit omnes inimicos suos ad pacem*, prout scriptum legimus proverbiorum XVI c(apite) (1). Quia p(e)cc(at)is exhigentibus subditorum, per annos undecim fuit civitas egregia illa in rebellione contra regiam magestatem, et plus potuit contra Regna sua usque ad p(ro)p(e) finitum tempus adeo quia non placebant sibi vie regie nec vassallorum. Sed postquam pius Rex se convertit ad deum et vitam religiosam duxit, *confitendo sepissime et singulis mensibus recipiendo corpus christi* et al(ias) agendo penitenciam *quam pauci noverunt*, meruit infra annum totam recuperare cathaloniam; et speramus in brevi quod recuperatu(ru)s sit *terram rosilionis* et omnem aliam a suis progenitoribus acquisitam.

2) *Acte del 21 de Octubre. Solemne* TE DEUM *en la Séu de Girona. Fol.* 196 *b.*

Vicesima vero prima ejusdem mensis habuimus *litteras* (2). Et ista die XI M(ille) virginum fecimus pulsari campanas *tocius civitatis*. Et conveniente clero et populo in ecclesia cathedrali in organis et choro fecimus canthari *te deum laudamus;* et gracias egimus deo nostro, qui tanta fecit in cathalonia, et victoriam dedit *cesari nostro*, et nobiscum fecit misericordiam. Et ibidem post graciarum actionem fuit publicatum bonor(abilibus) juratus et civibus ibidem presentibus quod honor(abiles) vic(arius) et capitulum ordinaverant fieri tres processiones ad gloriam et laudem sancte trinitatis; primam die veneris proxime: primam cum capis, reliquas duas prout videbitur d(omi)nis de capitulo, postquam experti fuerint quomodo succedat prima die.

3) *Lletras reyals. Triunfal entrada de Don Juan en Barcelona. Gran parada naval.—Fol.* 198 *a.*

Littere Regie de quibus supra, XXI (die), mencionem feci sunt tenoris sequentis.

Als amats nostres los Canonges e capitol de la séu de Gerona.

Lo Rey.

Amats nostres: a nostre Senyor deu ha plagut dar fi a nostres treballs e repos a aquest principat, en axi que per gracia e benignitat sua avem reduyt a la obediencia e fidelitat nostra la Ciutat de Barch(elo)na. E per quant es cosa de que nos havem singularissima consolatio e fem a deu gracies de la gracia que a tots fa, avem deliberat fervosne partícipants per la amor e devocio que teniu e sempre aveu tengut al servey nostre.

Dada en Barch(elo)na a XVII de octobre del anyn MCCCCLXXII.

El Rey Johan.

Receptis dictis litteris ac lectis in capitulo, et postea publicatis clero post missam (1), affuerunt latores litterarum et alii plures, qui retulerunt ineffabilem et incredibilem leticiam omnium cirium et maxime mulierum in suo felici ingressu; cujus *manus et pedes* obsculabantur qui poterant; et qui non poterant propter multitudinem occurrencium, *fimbrias vestimentorum* osculabantur et dicebant: *Hic est verus Rex noster et messias temporalis, quem deus nobis dederat; et maligni rebelles abstulerat. Benedictus, qui venit in nomine domini, Rex pacis et amator populi.* Et cum hiis verbis et aliis multis adductus est usque ad *sedem* (2), et premissa processione solempni receptus est atque vocatus ab omnibus *redemptor cathalonie;* deinde associatus usque ad Regium palacium. Deinde, sumpta refectione, intravit *mare* ut consolaretur omnes militantes pro magestate sua, in *quo* erant XIII galee et novem naves et alia navilia plura; a quibus tanta cum jocunditate receptus est ut vix nemo posset omnia per singula narrare aut scribere. Et continuata est leticia magna successivis diebus, et vera reconsiliacio inter omnes ad laudem dei eterni, Amen.

Lo Rey entrá en Barcelona als 17 de Octubre, segons he vist en lo *Dietari de la Diputació* y consta també de la carta reyal adressada al Cabildo de Girona. Feliu dona á enténdrer que fou *en lo dia* 19 (3); y Don Víctor Balaguer, plantant lo rave per las fullas, *en lo dia* 22 (4).

4) *Acte del dia 22 de Octubre. Páginas interessants á la Historia universal escritas per Micer Alfonsello.—Fol.* 196 *b*, 197 *a, b.*

Die jovis, XXII octobris, voce preconia fuerunt publicate tres processiones, de quibus supra, et indictum festum istis tribus diebns (5) et generale tripudium caritatis post prandium, ne videamur ingrati deo de tanto beneficio, et ut videamur conformes fieri evangelice doctrine, qua (6) cautum est quod *gaudium est in celo super uno peccatore penitentiam agente:* quanto magis super una civitate egregia et potentissima, cujus turbatio totum mundum, ut ita dixerim, comovit atque alteravit, et con(seque)n(te)r ejus reductio et ad pristinam gloriam deductio totam ecclesiam militantem letificabit et gaudio magno replebit!

Jam currunt cursores per universum, q(uonia)m pacificus status hispaniarum in ejus reductione est firmatus. Curia romana senciet dilatationem et gloriam, mercatoris universi directionem et locupletationem, in lumine ejus reductionis ambulabunt omnes recti corde, cessabunt bella et latrocinia de populationes urbium et villarum; *fiet unum ovile et unus pastor* (7), cui parebunt omnes nationes, et *evellet lilia ab ortis* (8) justo dei judicio.

Quia postquam pius Rex noster vidit se oppressum ex rebellione dicte civitatis habuit recursum ad magnos et

(1) Lo versicol 7, á que s' refereix lo Dr. Alfonsello, diu: *Cum placuerint Domino* viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem.»

(2) Oficials ó auténticas del Rey.

(1) Del dia 21.

(2) *Catedral.*

(3) *Anales de Cataluña*, XVII, 13.

(4) *Historia de Cataluña*, l. VIII, c. 25.—Bé l's ha corregit En Victor Gebhardt.

(5) Divendres, dissabte y diumenge inmediats.

(6) Evangeli de San Lluch, VII, 10.

(7) Evangeli de San Juan, X, 16.

(8) *Arrancará dels horts las flors de llis,* características del realme de Lluis XI de Fransa.

tunc potentissimos Reges: hispanie nepotem suum (1), et Regem francie consanguineum a quo maxime fuit persecutus et tirannico more quasi ad ultimum destructionis gradum deductus (2). Sed dei misericordia liberatus est homo benignus et pacientissimus, et convertit iram suam contra persecutores suos. Quia primo excitavit sp(iritu)m illustrissimi Regis cicilie, filii sui primogeniti, ferdinandi nomine, cujus nomen fortitudinem maximam hiis temporibus minatur et victoriam futuram, ut regnum suum invaderet et sororem Regis predicti castelle sibi uxorem, eo invito, copularet (3). Quo audito, territi sunt omnes inimici domus Regie aragonum; et inconstantes vassalli, qui apostataverant ab obediencia dicte christianissime domus propter potenciam dictorum Regum (4), quorum caudas colligatas conspexerant circa destruccionem dicte domus (5), reducti sunt ad sanam mentem; et jam manum dei cernentes eis propiciam apertissimis cognoverunt indiciis. Fiunt hinc inde reductiones; et qui persecutores extiterant, o mira res! facti sunt milites electionis. Inter hec moritur dux johannes filius primogenitus illustris Regis renati, post cujus obitum fiunt note reductiones; et jam in palam omnes locuntur; et nomen aragonum, quod antea exprobraverant, ad omnium ora proponitur. Reducitur gerunda et omnia loca maritima. Barchinona a cunctis deseritur; sola in sua rebellione perseverat; obsiditur a rege piissimo; classis preparatur, et *novem naves et XII galee* circumcirca ponuntur. Sed, hoc non obstante, per mare ei succursus frumenti cum magnis navibus ministratur (6); sed, ut mirabilius videatur omnibus, post succursum datus est eis stimulus consciencie. Et, quia nequam ille ac persecutorum et rebellium princeps, comes pallariensis, fidelibus et timoratis erat impedimento, qui semper reductioni resistebat, datus est eis sp(irit)us s(an)c(t)us et robur ad expellendum eum a civitate (7). Quo repulso, missi sunt legati fidelissimi ad Regiam celsitudinem (8), et facta est reductio de qua supra ad laudem et gloriam dei.

Et ne videar mirabiliora calamo reliquisse, excitavit (Deus) contra inmanissimum tirannum, Regem Francie,-illustrissimum ducem burgundie, *fratrem armorum Regis nostri aragonum*. Qui ita eum persecutus est ut jam non possit se ab ejus potencia defendere; cujus regni magnam partem sibi acquisivit, et Regem francie fugavit talister quod non pot(est) stare ante conspectum ministri justicie dei; et maxime ab illo tempore, citra quonovam querelam obtulit contra eum, prout ex litteris suis patentibus, *quas ad omnes Reges et principes seculi destinavit*, cofligitur. Que in effectu hoc habent quod inter illustrem ducem de barri, fratrem germanum dicti Regis Francie, et ipsum Regem crudelissimum post longam altercationem fuit secuta pax et concordia. Ad cujus majorem firmitatem de eorum consensu fuit celebrata missa sancti spiritus et consecrata unica hostia, premissa *lupina* confessione ut inde duo fratres carnales, Rex s(cilicet) et dux de berrino et de guiayna comunicarent post missam (1); et ita factum est. Post quorum comunicationem, fraudulentam ex parte Regis atque proditoriam, facta est leticia magna et regium convivium opulentissimum; et facta est restitutio per Regem de quibusdam *plateis*, ut eorum verbis loquamur (2), ut sic cum majori fiducia innocens abel tutaretur. Quo facto, prefatus inmanissimus Rex, et fera pessima, et indigna Regno, tractavit mortem innocenti abel, eumque interfici proditorie fecit. Quo audito, dux burgendie interfectores jussit detineri; et recepta inquisitione,-quia constitit de premissa quam dixi proditoria nece in personam tanti *viri sic* per medium sacre eucharistie *assecurati*,-omnes proditores, qui haberi potuerunt, morti tradidit crudeli secundum merita inquisitionis.

Et inde assumpta ocasione, *datis litteris*, ut dixi, *ad principes seculi*, proposuit hostiliter nephandissimum Regem invadere et universo Regno spoliare ad vindictam tante proditionis et nequicie, ut sic expulsus á regno *laqueo se suspendat*, et cum juda proditcre penam senciat quam sibi studiosissime comparavit.

Et perduxit eum in profundum malorum *bestialis sua feritas*; quia, postquam vidit se post mortem p(at)ris (3) Regem pacificum, omnes ceteros despexit; et in *Regem* pium atque benignum *aragonum*, et omnium Regum pr(ior)em etase et sapiencia, linguam laxavit serpentinam; scilicet quod *eum expellerei ab omnibus Regnis suis ita quod non posset sepelliri in aliqua particula sue obediencie*; non advertens quod deus superbis resistit et humilibus dat graciam.

No sens plaher mos lectors erudits, *que van al grá de las qüestions históricas*, haurán vist posada neta y clara com aygua bella la corrent del gran drama social, á que assisti com espectador y actor lo Dr. Alfonsello. Ell nos tramet la manera de pensar dels catalans reflexius de sa época, qui saberen sacrificar lo menos per obtenir lo més en favor de la patria terra. *¡La dinastía de Barcelona esser trepitxada sota 'ls peus de un Lluis XI! ¡Com qui no diu res!* De aquí en avant la historia déu péndrer acte de aquesta idea per explicar lo regirament de Girona en favor del rey don Juan (4). Los escriptors castellans, y més encara los moderns catalans, qui s' complauhen en tirar fanch á la cara de aquest gran Rey,-GRAN *ab tots sos defectes*, y ¿qui no 'n té?-¿com es que no recordan que ab la punta de son espasa y de son seny feu camí á la independencia y á la prepotencia espanyolas?

FIDEL FITA.

(1) Enrich IV fill de María de Aragó germana de Don Juan.

(2) Lluis XI *gall de campanar* que s' girava sempre cap ahont bufava lo vent del interés, suscitá contra Don Juan al comte de Foix en Navarra y al duch de Calabria en Catalunya.

(3) Los desposoris de Don Fernando y Donya Isabel (1469) foren lo *capdobra* de la casa reyal de Aragó.

(4) Enrich IV y Lluis XI.

(5) Lluis XI pretengué pera son germá lo duch de Guiena, primerament la má do Donya Isabel, y despres la de la *Beltraneja*.

(6) Als 23 de Juliol 1472.

(7) 24 Setembre.

(8) Dijous a VIII Octubre. Aquest dia al fil de la mija nit se celebra concell de cent jurats, a on inter cetera fonch deliberat tornar a obediencia del Senyor Rey en Joan.» *Dietari de la Diputació.*

(1) Cárlos, duch de Berry y de Guiena, morí enmatzinat en Burdeos als 21 de Maig de 1472.

(2) Lo nom llatí de estil catalá era *castrum*, *fortia*. Son equivalent *plassa* (forta) s' es infiltrat en la llenga de *oc*, passant per la de *oil* ó francesa.

(3) Cárlos VII, pare de Lluis XI, terminá sos dias en lo 22 de Juliol de 1461.

(4) «Don Juan II fué otro de los monarcas que pusieron en boga aquella articifiosa ciencia de Estado, á que se entregaron los políticos del siglo XV, y *esto* (!?) le ha merecido el sobrenombre de Grande, que nosotros no le hemos dado.» GEBHARDT, *op. sit.*, capitulo LII.

NOVAS.

Recomanem á nostres lectors la obra que baix lo títol de las *Misiones Católicas* ha comensat á publicar lo conegut y ben reputat editor D. Eusebi Riera. Dita obra será interessant per las moltas relacions y cartas dels misioners que apesar dels contratemps y perills no desistexen en propagar la fé y la civilisació en las comarcas poch conegudas del Africa y Assia. Los moltíssims y bons grabats que la ilustran reproduexen los retratos dels misioners, edificis y variats tipos dels habitants de aquellas apartadas terras, y per últim la esmerada impressió, bon paper y 'l económich preu de suscripció nos fá creurer que dita obra será ben acullida per tothom.

Segons *La Crónica*, lo diumenge passat degué estrenarse en lo teatre de Sabadell una sarsuela en tres actes y en vers, música y lletra d' En Teodoro de Mena, titolada: *Gent de fábrica.*

Diu també 'l mateix periódich que un aplaudit autor dramátich d' esta capital está terminant una pessa en un acte, nomenada *L' auca de redolins.*

En l' Odeon s' ha estrenat una producció en un acte ab lo titol d' *Un somni del absolutisme.*

En lo vinent ó en l' altre número comensarém á publicar las poesias del canonge Blanch alternantlas ab lo actual folletí y ab las Constitucions d' En Sancta-Cilia, qual prólech y estudis acompanyatoris obran ja en poder nostre.

En Francesch Ubach y Vinyeta está acabant una comedia en tres actes titolada: *Plorallas y Riallas*, que 's representará aquest estiu per la companyía catalana del teatre de Novetats.

Interessant y rich de erudició es l' *estudio histórico-crítico sobre los poetas valencianos de los siglos XIII, XIV y XV* qu' acaba de publicar á Valencia lo poeta En Rafel Ferrer y Bigné. Esta obra va ser premiada en lo certámen públich qu' en 1871 celebrá la societat Económica de la dita ciutat. Conté datos curiosíssims, nous molts d' ells y de gran importancia. Es obra qu' honra en gran manera al seu autor, ja conegut per altres travalls de la matexa lley y també per la bonesa de las sevas sentidas y delicadas rimas. Felicitem de tot cor, com á catalanistas aljustament premiat autor de tan escullida obra; recomenantla al ensemps á lo jovent aymador de conexer á fons la literatura patria; com aixis mateix á tants quants se donan al estudi de las vellas literaturas, segurs de que tots ne podrán traure profitosos resultats.

En los últims números de la notable *Revista d' arxius, bibliotecas y musseus*, en el catálech d' algunas obras ecsistens en l' arxiu histórích de Toledo, que fou biblioteca del Cabildo d' aquella catedral, hi figuran unas quantas obras escritas en catalá, y altres escritas en llatí y compostas per autors catalans.

Son las següents:

Hispano (Pere)—«Tresor de pobres, pera curar totas las malaltías sense costar gaire, y una carta d' ell mateix sobre un llibre d' Aristóteles.»—Lletra del fi del segle XIII.

Johannicio.—*Isagoge, ó sia introducció á la medicina de Galeno.*—Lletra del segle XV.

Lull (Ramon).—«*Deus dedit*», *ó sia la rahó de la quinta essencia de totas las cosas, sa Arsmagna.* Text. llatí. Lletra de principis del segle XV.

Maracheo (Pere).—*Taulas copiosas dels simples y de llurs qualitats.*—Lletra de principis del segle XV.

Tractat de cirugia.—Lletra de principis del segle XV.

Tractat sobre 'l modo de curar las feridas del cap.—Lletra de principis del segle XV.

Tractats de medicinas acerca 'l modo d' evitar los efectes del vereno. — Lletra de principis del segle XV.

Vilanova (Arnau de).—*Carta sobre 'l gran secret medicinal extret de la sang humana* y altre *sobre las propietats de certas herbas* y *receptas varias ab una sobre la composició de las pildoras capitals.*—La lletra també del segle XV.

Tenim entes que dins poch temps en lo teatre de Novetats s' estrenará la comedia d' En Cárlos Pirozzini *Guanyar per xamba.*

Hem rebut lo primer número del periódich quinzenal *La Juventud mercantil*, eco dels dependents de comers d' aquesta ciutat destinat á defensar los interessos del comers de Catalunya.

Lo próxim dijous s' inaugurarán en lo Tívoli los concerts que cada any sol donar lo coro que ab tant d' acert dirigeix lo reputat compositor catalá En Joseph Anselm Clavé.

Hem llegit algunas de las poesías y baladas en prosa que forman part de la colecció que ab lo títol de *Segonas flors* está á punt de donar á la imprenta lo nostre coloborador En Felip de Saleta. Per las que hem llegit no podem menos de felicitar al autor, quals composicions, atesa la originalitat de son desarrollo, judiquem seran ben rebudas pel públich.

Lo secretari de la Redacció, ANGEL GUIMERÁ.

Estampa de N. Ramirez y C.ª, passatje de Escudillers, n.º 4.